

Književnost.

Ksaver Meško: Dve sliki. Izdala in založila »Leonova družba« v Ljubljani. 1916. Tiskala »Katoliška tiskarna«. — Prva slika ima naslov: Njiva (str. 5.—49.). Ideja ji je: s čimer se kdo pregreši, s tistim bo kaznovan. Matija Petek, vaški skopuh, pa precej poetično navdahnjen (!), se je zagledal in zaljubil v njivo-edinko siromašnega želárja Korena in jo hoče po vsi sili imeti. Lepo se mu je zdelo, kadar je videl Korena sejočega; tudi on bi rad tako širokorazkoračen hodil po njivi in sejati. Zato jo mora imeti. Kaj tisto, če je sosed Koren nadušljiv in blizu smrti, kaj za to, če izgubi Korenova družinica, žena in otročiči, z njivo svojo dobrotnico-rednico, Matija jo hoče imeti. Potem — se mu zdi — bo srečen. Pohlep po njivi ga tako oslepi, da po krivem priseže in s tem njivo pridobi. Koren od žalosti pred časom umrje. Zdaj, ko jo ima, pa Matija ne uživa ob njivi pričakovanega veselja. Nasprotno: pekoča vest ga goni, da ponoči vstaja in hodí iskat tolažbe k njivi; a ta leži neobčutna, hladna, mrzla. V onemoglem srdu jo tepta z nogami. Slana mu vzame ajdo, toča mu pobije jarico. Nesreča za nesrečo. Najrajši bi jo vrnil vdovi Korenki. Toda s tem bi priznal krivo prisego. Ne, ne bo vrnil! V tem pride leto 1914.; Matija pride v Karpate, kjer ga pri plezanju na gorski vrh rani sovražna krogla, da zdrči nazaj v sneg in se zaduši. »Kaj je imel zdaj Matija od Korenove njive?« Kako satan-pohlep plete mrežo okrog Matije in ga slednjič vanjo zadrigne, da ne more več ven, v tem vidimo veliko Meškovo intuicijo; je nekaj veldramatičnega. Ponesrečena pa se nam zdi zveza s svetovno vojno. Kdo — vprašamo — pa je na tej svetovni njivi storil krivico in kdo trpi kazen?! — V drugi sliki: Starka (str. 53. do 103.) se stara vdova po učitelju Ivanu Slemenu v svoji žalostni osamelosti, katero pusto jesensko vreme še povečuje, spominja svojega življenja: prve solčne sreče v zakonu, potem smrti prvih dveh otrok, potem smrti tretjega otroka, Milana, ki je kot šestošolec utonil pri kopanju, potem je legel v grob mož, in slednjič se spominja še četrtega otroka, Ivanke, ki se je bila izgubila v velikem svetu in je prišla k materi-vdovi umirati in umreti... In zdaj je starka sama na svetu. Dasi je tudi to le slika, le površen pogled v eno muke polno srce, pa vendar tudi tu vidimo nekaj krepkih črt umetnikovih: po prvi nesreči je Ivan, mož, močnejši, da dvigne ženo iz upupa; po drugi nesreči ona daje njemu moč; zanimiv je značaj Milanov; pretresljiva je realitika usode Ivanke. Ta živo spominja na najboljše Meškove spise.

J. D.

P. Stanislav Škrabec: Jezikoslovni spisi, I. zvezek, 1. snopič. Izdala in založila »Leonova družba« v Ljubljani. 1916. Tiskala »Katoliška tiskarna«, str. 80. — Prvi snopič prinaša mladostna dela Škrabčeva: razpravo »O glasu in naglasu našega knjižnega jezika« iz leta 1870. in »Pravopisne opazke« iz leta 1878., od katerih pa so izšle nekatere (ke in ko; kedor in nihče) šele leta 1886. v Cvetju (VI., 10. in sled.). Ko beremo prvi spis g. Škrabca iz leta 1870. in ga primerjamo s pričujočo izdajo, vidimo, da ga je bilo treba le malo popraviti in popolnoma ustreza sedanjemu jezikoslovnemu napredku. Čuditi se moramo, koliko znanja je imel g. Škrabec že pred 46 leti kot šestindvajsetletni mladenič. Res se je pozneje leto za letom izpopolnjeval in poglobljal, a vendar velja o njem, kar moremo reči o tako malo katerem učenjaku: Škrabec ni imel mladosti. Dobro je tudi bilo zanj, kar ni vsakemu dano, da je precej od kraja našel svoje pravo torišče. Že prvi spisi nam ga kažejo pri tistem delu, kjer si je pridobil pozneje tako ogromno znanje — pri glasoslovju in oblikoslovju našega jezika. Na tem polju je začel celino orati in pozneje je oral še večkrat, nekatere konce po petkrat, desetkrat. Pri tem delu mu je pomagal pozneje še marsikak jezikoslovec — Valjavec, Štrekelj, Oblak..., a vseh teh ni več, Škrabec pa še vedno dela in zbira dragocene zaklade. Kak učenjak je postal z leti v imenovanih strokah! Pridobil si je svetoven glas, dasi je bival v tihi celici in ni učil na kakih vseučiliški stolici ter je priobčeval svoje spise na neznatnih ovitkih nabožnega lističa in ne v kakih akademskih izveštjih.

»Leonovi družbi« moramo biti hvaležni, da nam bo »zbrala raztresene ude, ki leže po svetu razmetani,« in jih izdala v posebni knjigi. Upajmo, da bodo prihodnji snopiči obširnejši, da bo mogel g. pisatelj »ob koncu svojih dni videti toliko časa napovedano izdanje dovršeno«, kakor sam želi.

Nekatere bo morebiti motil Škrabčev pravopis, ki se v marsičem loči od naše navadne pisave. Vendar je za bralce tudi ta razlika poučna, ker nam v praksi kaže, v koliko je naša sedanja pisava oddaljena od resnične, žive besede, kakor je določena po izreki 16. veka. Njegova načela so sicer radikalna, vendar pa zdrava in so naši pisavi v zadnjih 30 letih veliko koristila, da smo se otrešli pretiranih Levstikovih staroslovenskih oblik. Levstik je našo živo besedo deval v spone in jo obkladal z oblikami, ki jih že tisoč let ni več govoril naš narod. Da se je pisava močno približala živi besedi, je vprav zasluža g. Škrabca.

Dr. A. Breznik.